

TAŞIMALI EĞİTİMİN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ AÇISINDAN ÖRGÜN EĞİTİME KATKILARI VE SIKINTILARININ KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

1. Mustafa KÖSE¹,

Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak, 6-14 yaş grubunun %100'ünü sağlamak için 1989-1990 Eğitim-Öğretim yılından itibaren ilköğretim köy çocuklarına ilköğretimi vermek üzere aktarılmıştır. Taşımali eğitim kültürü ihtiyaçtan doğar. Geçiş süreci, sekiz yıllık zorunlu eğitimin kullanılması açısından benzersiz bir süreçtir. İlköğretim çağındaki çocukların tamamının yatılı ilköğretim okullarına (YİBO) yerleştirilmesi mümkün olmadığı gibi, tüm köy ve kırsal alanlarda (karma sınıfların olduğu yerler) ve dağıtımda ilköğretim okullarının yapılması mümkün değildir. Bu alanlarda bölüm öğretmenlerinin öğrenci sayısı azdır. Ulaşım sisteminin hayata geçirilmesi ile inşaat, bakım, su ve elektrik maliyetlerinde tasarruf sağlanmış, sınıf birleştirme oranı azaltılmış, öğretmen atamalarında tasarruf sağlanmıştır. Çalışmada öğretmenler ve veliler üzerinde taşımali eğitimin sorunlarının ve avantajlarının karşılaştırılması için anket uygulaması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: taşımali eğitim, öğretmen, öğrenci

A COMPARISON OF THE CONTRIBUTIONS AND STRENGTHS OF CARRIED EDUCATION TO FORMAL EDUCATION PER TEACHER AND STUDENT

ABSTRACT

In order to provide equal opportunity in education and to provide for 100% of the 6-14 age group, primary education was transferred to village children as of the 1989-1990 academic year. The culture of transported education is born out of necessity. The transition period is unique in that it uses eight years of compulsory education. It is not possible for all children of primary education age to be placed in boarding primary schools (YİBO), and it is not possible to establish primary education schools in all villages and rural areas (where mixed classes exist) and in all distributions. The number of students taught by department teachers in these areas is low. With the implementation of the transportation system, savings were achieved in construction, maintenance, water, and electricity costs; the rate of class consolidation was

---

¹ Eskikaracakaya İlkokulu, Bursa e-mail: m.kose57@hotmail.com, ORCID: 0009-0000-5714-1101 (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

reduced; and savings were achieved in teacher appointments. In the study, a questionnaire was used to compare the problems and benefits of bussed education for teachers and parents.

Keywords: bussed education, teacher, student

1. GİRİŞ

Herkes birçok yetenek ve beceri ile doğar. İnsan, ihtiyaçlarını karşılamak ve potansiyellerini geliştirmek için yaşam boyu süren bir gelişim ve değişim sürecinden geçer. Eğitim de bu yetiştirmeyi kapsayan bir kavramdır. Başka bir deyişle eğitim, insanlar arasında değerlerin, inançların ve yaşam biçimlerinin kazanılmasında etkili olan toplumsal süreçlerin tümüdür (Fidan ve Erdem, 2001: 8). Eğitim, en genel anlamıyla, belirli amaçlar için insanları eğitme sürecidir. Her bireyin kişiliği diğerinden farklıdır. Bu farklılık, kişinin edindiği bilgi, beceri, tutum ve değerler aracılığıyla oluşur. Kişinin tüm yaşamını etkileyen bu süreç toplumdan topluma farklılık göstermektedir. İnsanın karakteri ait olduğu toplum tarafından belirlenir ve şekillenir (Özkan, 2006: 35).

Bugün dünyanın çoğu gelişmiş ülkesinde 12 yıl olan zorunlu eğitim, 1997 yılında Türkiye'de 5 yıldan 8 yıla çıkarılmış ve ilköğretim "8 yıllık sürekli eğitim" olarak yeniden düzenlenmiştir (Işık ve Maya, 2003). Türkiye'de ilköğretim 6-14 yaş arası çocukları kapsar ve tüm kız-erkek çocuklar için zorunludur ve devlet okullarında ücretsizdir. İlköğretimin amacı her Türk çocuğu için; iyi bir vatandaş olmak, yaşadığı ülkenin kültürünü benimsemek, hayata hazırlamak, ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun bir eğitim alabilmeleri için gerekli bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazanmaktır. İlkokullar, çocukların eğitimlerine devam edebilmek için diploma aldıkları sekiz yıllık okullardan oluşmaktadır (Arı, 2003).

Buna rağmen oldukça geniş bir coğrafyaya sahip olan ülkemizde ilköğretimin sağlıklı bir şekilde uygulanmasında birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların farklı nedenleri vardır. Başlıca sebepler; ekonomi, göç ve hızlı nüfus artışı gibi sebeplerdir (Kabaş, 2006: 3-4). Bir yerleşim yerinin kır-kent ayrımında yer alması da eğitim hizmetlerinden yararlanmanın kapsamını ve kalitesini etkiler. Kırsal alanda eğitimin olumsuz yönleri, ülkenin şehirlere göre eğitim hizmetlerini daha az sunabilmesidir (Küçük Süleymanoğlu, 2006: 20). Toplumda iki farklı yerleşim türü vardır: köy ve şehir. Şimdiye kadar, nüfusun çoğunluğu kırsal alanlarda yaşayanlardan oluşuyordu. Günümüzde kırsal nüfus, kentsel nüfusa göre azalmıştır. Tüm ülkelerde olduğu gibi kırsalda da eğitimde eşitsizlik vardır. Özellikle ülkemizde kırsal alanlar yaygın olduğu için ekonomik nedenlerle okula gitmek zordur' (Tezcan, 1997: 100).

Taşınmalı eğitim sistemine geçişle birlikte öğretmen ve öğrencilerin yaşadığı sorunlar, ders çalışmanın sorunlu durumunu oluşturmaktadır. Araştırmanın problem cümlesi "taşınmalı

eğitiminde öğretmen ve öğrencilerin yaşadığı sorunlar nelerdir” şeklinde belirlenmiştir (Küçüköğlü ve Küçüköğlü, 2006: 15). Taşımali eğitim sisteminin sorunlarının tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin sunulması çalışmayı önemli kılmaktadır. Taşımali eğitim için dikkat edilmesi gereken hususlara ilişkin bir değerlendirme çalışma kapsamında yer almaktadır. Araştırmanın temel amacı, ulaşım eğitiminde öğretmen ve öğrencilerin yaşadıkları sorunları açıklamak olarak belirlenmiştir. Çalışma ayrıca Türkiye'deki otobüs eğitim sisteminin kapsamını keşfetmeyi amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan ve büyük gruplar üzerinde çalışma olanağı veren tarama çalışmaları, araştırmacının bağımsız değişken ya da faktörler üzerinde manipülasyonunun olmadığı (Büyüköztürk, 2014: 2), geçmişte ya da halen var olan bir durumun var olduğu şekliyle betimlenmesini amaçlayan araştırmalardır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın Evreni Türkiye genelindeki Taşımali Eğitim ve Taşımali Eğitimde karşılaşılan durumlardır. Araştırmanın örneklemi ise Bursa İli İnegöl İlçesi Taşıma Merkezi olan İlkokul ve ortaokullardır. Araştırmanın örneklem bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Bilgileri

Cinsiyet	Kıdem Yılı	Okuldaki Görev Süresi	Öğrenim Durumu
Kadın	23 %31,9	1-5 7 %9,7	Ön lisans 66 % 91,7
Erkek	49 %68,1	6-9 17 % 23,6	Lisans 6 %8,3
	10+ 48 %66,7	10+ 2 %2,8	
Toplam	72	72	72

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 49'unun erkek, mesleki kıdemlerinin 10 yıldan fazla olduğu kişi sayısının 48, okuldaki göre süresinin 1-5 yıl arası olduğu kişi sayısının 57, ön lisans mezunlarının 66 tane olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Velilerin Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Yaş	Mesleğiniz	Öğrenim Durumu	
Kadın	94 %74	25-36	49 %38,6 Memur- Esnaf	8 %6,3 Okur- yazar İlkokul	46 %36,2
Erkek	33 %26	37-45	56 %44,1 Ev hanımı	77 %60,6 Ortaokul	38 %29,9
		46-55	22 %17,3 Serbest meslek	31 %24,4 Lise	30 %23,6
			Eğitimsiz işçi (Ortaokul ve altı)	11 %8,7 Üniversite ve üstü	13 %10,2
Toplam	127	127	127	127	127

Katılımcıların 94'ünün kadın; 56'sının 37-45 yaş aralığında olduğu; 77'sinin ev hanımı olduğu; 46'sının okuryazar-ilkokul eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Taşınmalı Eğitimde Karşılaşılan Güçlükler Öğrenci Ölçeği: 2017 yılında Mustafa Taşdemirci'nin "Taşınmalı İlkokullarda Karşılaşılan Güçlükler (Ağrı İli Örneği)" yayınlanmış yüksek lisans tezinde kullandığı ölçek dikkate alınarak hazırlanmış, kendisinden gerekli izin alınmış ve uygulanmıştır. Bu ölçek 3'lü Likert Tipine uygun olarak hazırlanmıştır.

Taşınmalı Eğitim Konusunda Veli Görüşleri Ölçeği: Bu araştırma için gerekli verilerin toplanması amacıyla araştırmacı, yerli ve yabancı kaynaklarda konu ile ilgili yapılan araştırmaları incelemiştir. Bu inceleme sonunda, çeşitli kaynaklardan yararlanarak anket şeklinde araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında bilgi toplama amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen anket, velilerin cinsiyet, yaş, meslek, öğrenim durumu olmak üzere 4 maddeden ibarettir.

Anketin ikinci bölümünde; velilerin toplantılarına katılma durumu, taşınmalı eğitimden memnuniyet durumu, taşıma merkeziyle ilgili memnuniyet durumu, taşıma merkezinin fiziki durumu, servis araçlarına çevre halkının binme durumu, araç şoförlerinden memnuniyet durumu, taşınmalı eğitim alan çocukların duygusal durumları, başarı durumları, çocukların beslenme durumları, sınavlara ve derslere hazırlanma durumları gibi özelliklerini belirlemeye yönelik olarak toplam 17 soru bulunmaktadır.

3. BULGULAR

Veriler öğretmen ve velilerden Google Form aracılığıyla toplanmıştır. SPSS 26.0 paket programıyla Frekans analizleri gerçekleştirilmiştir.

3.1.Öğretmen Formu Analizi

Tablo 3. Taşınmalı öğrencilerde aile özlemi, isteksizlik- gibi ruhsal sıkıntılar gözlemliyor musunuz?

	N	%
Evet	12	16,7
Kısmen	24	33,3
Hayır	36	50,0
Toplam	72	100,0

Katılımcıların taşınmalı öğrencilerde aile özlemi, isteksizlik- gibi ruhsal sıkıntılar gözlemliyor musunuz? Sorusuna 36'sının hayır yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 4. Taşınmalı öğrenciler okula yorgun bir şekilde mi geliyor?

	N	%
Evet	14	19,4
Kısmen	19	26,4
Hayır	39	54,2
Toplam	72	100,0

Katılımcıların taşınmalı öğrenciler okula yorgun bir şekilde mi geliyor? sorusuna 39'unun hayır yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 5. Taşınmalı öğrenciler sosyal ilişkilerinde öncelikle kendi köyünden olan öğrencileri mi tercih ediyor?

	N	%
Evet	34	47,2
Kısmen	25	34,7

Hayır	13	18,1
Toplam	72	100,0

Katılımcıların taşımaları öğrenciler sosyal ilişkilerinde öncelikle kendi köyünden olan öğrencileri mi tercih ediyor? sorusuna 34'ünün evet yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 6. Taşımaları öğrencilerin derse geç girmeleri sınıftaki dersin işlenişini bozuyor mu?

	N	%
Evet	18	25,0
Kısmen	20	27,8
Hayır	34	47,2
Toplam	72	100,0

Katılımcıların taşımaları öğrencilerin derse geç girmeleri sınıftaki dersin işlenişini bozuyor mu? sorusuna 34'ünün hayır yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 7. Taşımaları öğrenciler merkezdeki öğrenciler tarafından benimseniyor mu?

	N	%
Evet	49	68,1
Kısmen	18	25,0
Hayır	5	6,9
Toplam	72	100,0

Katılımcıların taşımaları öğrenciler merkezdeki öğrenciler tarafından benimseniyor mu? sorusuna 49'unun evet yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 8. Taşımaları öğrenciler, okul başarısını düşürüyor mu?

	N	%
Evet	7	9,7
Kısmen	20	27,8
Hayır	45	62,5
Toplam	72	100,0

Katılımcıların taşımaları öğrenciler, okul başarısını düşürüyor mu? Sorusuna 45'inin hayır yanıtını verdiği görülmektedir.

3.2.Öğrenci Formu Analizi

Tablo 9. Çocuğunuzun okuldaki veli toplantılarına katılır mısınız?

	N	%
Evet	92	72,4
Bazen	29	22,8
Hayır	6	4,7
Toplam	127	100,0

Katılımcıların çocuğunuzun okuldaki veli toplantılarına katılır mısınız? Sorusuna 92'sinin evet yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 10. Çocuğunuzun taşınmalı eğitim almasından memnun musunuz?

	N	%
Evet, memnunuz	106	83,5
Hayır memnun değilim	21	16,5
Toplam	127	100,0

Katılımcıların çocuğunuzun taşınmalı eğitim almasından memnun musunuz? Sorusuna 106'sının evet yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 11. Çocuğunuzun gittiği okulun taşıma merkezli ilköğretim okulu olarak seçilmesini doğru buluyor musunuz?

	N	%
Çok doğru buluyorum	25	19,7
Doğru buluyorum	90	70,9
Doğru bulmuyorum	8	6,3
Hiç doğru bulmuyorum	4	3,1
Toplam	127	100,0

Katılımcıların çocuğunuzun gittiği okulun taşıma merkezli ilköğretim okulu olarak seçilmesini doğru buluyor musunuz? Sorusuna 90'ının doğru buluyorum yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 12. Taşıma merkezince verilen yemekleri yeterli buluyor musunuz?

	N	%
--	---	---

Çok yeterli buluyorum	6	4,7
Yeterli buluyorum	67	52,8
Yeterli bulmuyorum	34	26,8
Hiç yeterli bulmuyorum	20	15,7
Toplam	127	100,0

Katılımcıların taşıma merkezince verilen yemekleri yeterli buluyor musunuz? Sorusuna 67'sinin yeterli buluyorum yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 13. Okulun, öğrencilerin yemek yiyebileceği uygun bir yeri var mı?

	N	%
Evet, var	98	77,2
Var ama yeterli değil	20	15,7
Hayır, yok	9	7,1
Toplam	127	100,0

Katılımcıların okulun, öğrencilerin yemek yiyebileceği uygun bir yeri var mı? Sorusuna 98'inin evet, var yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 14. Öğrencileri taşıyan araçların kapasiteleri ve ısıtma sistemleri yeterli mi?

	N	%
Çok yeterli	9	7,1
Yeterli	92	72,4
Yeterli değil	18	14,2
Hiç yeterli değil	8	6,3
Toplam	127	100,0

Katılımcıların öğrencileri taşıyan araçların kapasiteleri ve ısıtma sistemleri yeterli mi? Sorusuna 92'sinin yeterli yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 15. Taşıma merkezlerine sağlık hizmetlerinin verilmesi yeterli midir?

	N	%
Evet, yeterli	43	33,9
Biraz yeterli	40	31,5
Hayır, yeterli değil	44	34,6
Toplam	127	100,0

Katılımcıların taşıma merkezlerine sağlık hizmetlerinin verilmesi yeterli midir? Sorusuna 44'ünün hayır, yeterli değil yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 16. Taşınan öğrenciler merkez okuldaki öğrenciler tarafından dışlanıyor mu?

	N	%
Evet dışlanıyorlar	18	14,2
Hayır dışlanmıyorlar	109	85,8
Toplam	127	100,0

Katılımcıların taşınan öğrenciler merkez okuldaki öğrenciler tarafından dışlanıyor mu? Sorusuna 109'unun hayır, dışlanmıyorlar yanıtını verdiği görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ülkemizde taşınmalı eğitim zorunlu eğitim süresinin uzatılmasıyla birlikte yaygınlaşan, eğitim hakkını anayasal olarak teyit etmek amacıyla, öğrencilerin az ve dağınık yerlerde ya da bu okullarda eğitim görmelerini sağlayan uygulamanın en yaygın adıdır.

Küçük (2010) tarafından Aksaray il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada 71 yönetici ve 497 öğretmene anket uygulanmıştır. Bu anketin sonuçlarına göre ilköğretim ve taşınmalı eğitimin uygulanmasına ilişkin ulaşım, yemek, eğitim hizmetleri ve okul-veli ilişkisinde sorunlar yaşanmaktadır. Karşılaşılan sorunlar ulaşım tesisinin konumuna, öğrencilerin cinsiyet ve yaşlarına, okulun büyüklüğüne göre değişmektedir. Araştırmamıza göre, sonuçlar çalışmada dile getirilen hususlarla benzerlik göstermektedir.

Ağırkaya'da (2010) öğretmen ve öğrencilerin taşınmalı eğitiminde yaşadıkları sıkıntıları görebilmek adına Konya ilçesinin Kulu ilçesindeki 18 ulaşım merkezinde 95 öğretmen görev yapmakta ve bu alanlarda 700 öğrenci eğitim ve taşınmalı eğitimine devam etmektedir. Bu anket sonuçlarına göre öğrencilerin otobüs şoförlerinin davranışlarından ve yemek konusunda karşılaştıkları sorunlardan şikayetçi oldukları ve bu sorunların çözümü için gerekli adımları atmadıkları belirlenmiştir. Öte yandan, eğitimde öğretmenlere verilen görev sayısının, toplumsal uyum ve kültürleşme süreçlerinin taşınmalı eğitim yoluyla ortaöğretime nakledilen öğretmenlerden etkilendiği tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda ise bu çalışmanın aksine otobüslerde önemli bir sorun gözlenmemiştir.

Arı (2000), Uşak'ta normal, hizmetli ve yatılı ilköğretim okullarının değerlendirmesini yapmıştır. İlişki planlaması yönteminin kullanıldığı bu araştırmanın örneklemini üç normal

ilköğretim okulu, üç taşımali ilköğretim okulu, üç YİBO okulu, bu okullardaki 536 öğrenci ve 115 öğretmen oluşturmaktadır. Bu anket sonucunda öğretmenler okul gereçlerinin yetersizliğinden şikayetçi olmuştur. Ayrıca öğretmenler yatılı okullarda ve servisli okullarda çalışmak istemediklerini belirtmişlerdir. Otobüsle ulaşım sağlayan öğrencilerin, normal ilkokullara giden öğrencilere göre öğleden sonra derslerine gitmek istemedikleri tespit edilmiştir. Yatılı okul öğrencilerinde anne babayı sevme, reddetme ve öfkelenme gibi davranışların gözlemlendiği saptanmıştır. Verilerden çıkarılan sonuçlardan biri, çoğu öğrencinin yatılı okula normal eğitimi tercih ettiğidir.

Şan (2012) Seydişehir'de yaptığı çalışmada ilköğretimde taşımali öğrencilerin sorunlarını incelemiştir. Taşımali okullarda yapılan araştırmada anket kullanılmış olup, bu araştırmanın örneklemini 182 müfettiş, 424 öğrenci ve 200 veli oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen verilere göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre taşımali eğitiminin uygulanmasına yönelik olumsuz görüşe sahip oldukları, ulaşım merkezine uzaklığı nedeniyle öğrencilerin bu eğitime ilişkin tutumlarının olumsuz yönde değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen, öğrenci, yönetici ve velilerin yemek, dersane gibi iyileştirmeler yapma ve bu uygulamaya devam etme konusunda hemfikir oldukları tespit edilmiştir. Anket sonuçları çalışmamızın sonuçları ile uyumludur.

KAYNAKÇA

- Ağırkaya, A. (2010). *Taşımali eğitim uygulamasında öğretmenler ve öğrencilerin karşılaştıkları güçlükler*. (yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arı, A. (2003). Taşımali ilköğretim uygulaması: Uşak örneği. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 101-115.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Deneyisel desenler: Öntest-sontest, kontrol grubu, desen ve veri analizi*. Ankara: Pegem A.
- Fidan, N. ve Erden, M. (2001). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi
- Işık H., ve Maya İ. (2003), Taşımali ilköğretim uygulaması ve bu uygulamaya son verilmesiyle ilgili veli görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11 (2): 285- 296
- Kabaş, N. (2006). *Taşımali ilköğretim uygulamasında karşılaşılan sorunlar (Bolu ili örneği)*. (yüksek lisans tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

- Küçük Süleymanoğlu, R. (2006). Taşımali eğitim: Bursa ili örneği. *İlköğretim Online*, 5 (2), 16-23.
- Küçük, A. (2010). *Taşımali ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar (Aksaray İli Örneği)*. (yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Küçüköğlü, A. ve Küçüköğlü, K. (2006). Taşımali ilköğretim uygulaması üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 11-18.
- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (1), 29- 38.
- Şan, A. (2012). *İlköğretimde taşımali eğitim öğrencilerinin sorunları*. (yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Taşdemirci, M. (2017). *Taşımali ilkokullarda karşılaşılan güçlükler: Ağrı ili örneği* (Yüksek lisans tezi) Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: AÜ Eğitim Fakültesi Yayınları.